

„'t Seghen Waert”

Kwartaalblad van het Historisch Genootschap

Oud Soetermeer

opgericht 12 januari 1949

7e jaargang, nr 1
januari 1988

DE ZOETERMEERSE KAASHAL

voor:

**BOERENKAAS
GOUDSE KAAS
BUITENLANDSE KAAS
VERS GEBRANDE
NOTEN**

en

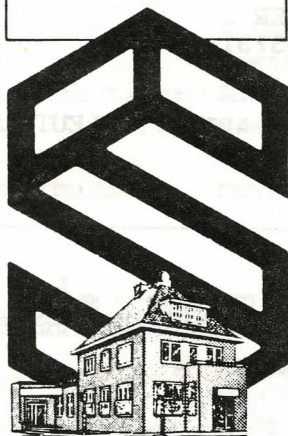
BOERENKARNEMELK

**KOOPCENTRUM DORPSSTRAAT
TEL. 163445**

**KOOPCENTRUM MEERZICHT
TEL. 215037**

ZOETERMEER

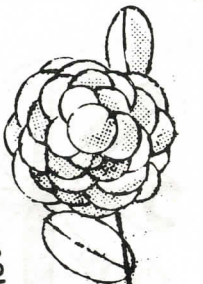
Uw pand verkopen?
Bel Van der Spek!

van der spek

MAKELAARDIJ, VERZEKERINGEN,
HYPOTHEKEN, TAXATIES
DORPSSTRAAT 50 (t.o. OUDE KERK),
2712 AM ZOETERMEER, 079-167771*

eksklusief voor u

weloverwogen gekozen dames en herenmode

Kwaliteit
blijkt vaak
in het gebruik,
laat U
zich daarom
adviseren door

van Waaay
vakmensen in mode

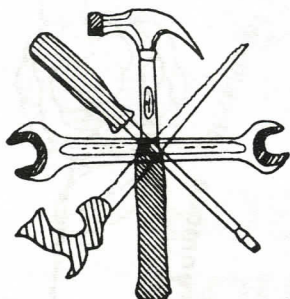
damesmode:
dorpstraat 89-91 - tel. 163167

herenmode:
dorpstraat 163a - tel. 163910
zoetermeer

HANG EN SLUITWERK, BEVEILIGINGEN, GEREEDSCHAPPEN, HOUT

V
E
R
F

P
L
A
A
T
M
A
T
E
R

CAMMERAAT

K
A
S
T
E
N

S
A
N
I
T
A
I
R

HET ADRES VOOR U !

STATIONSSTRAAT 48

ZOETERMEER

TEL 079-163731

ELEKTR. GEREEDSCHAP, IJZERWAREN, HOBBY-ARTIK., SLEUTELS

MET DE BOUWHOF
IS HET GEEN KUNST MEER

Sanitair
Open haarden
Mand- en vloertegels
Bouwmaterialen
Badkamers

Elektrische
materialen en
zuigergereedschappen

IJzerwaren
Gereedschappen
Behang
Verf
Hout

Energie zuinig
luchts
Verhuurafdeling
o.v.v.

dealer:
Stacc en Becker
Mehita A&B

BLEISWIJKSEWEG 11 ZOETERMEER
TEL 079-310700 - 310701 - 311679

- van der stik -

Kerkenbos 1-5

2715 RP Zoetermeer

Tel 079-51 67 00 b.g.g. 51 51 51

Dealer van:

*Alfa maakt de weg
gevoelend*

Kwartaalblad van het
Historisch Genootschap Oud Soetermeer

7e jaargang, nr 1

januari 1988

Dagelijks Bestuur Historisch Genootschap

Voorzitter: C.A.L.v.Wieringen, Mauritsstraat 10;
tel.163764
Secretaris: R.Grootveld, Redelaan 54; tel.419012
Penningmeesters
algemeen: P.van den Dool. Vlamingstr.16;tel.164773;
postgiro 4788145
contributies: A.C.Switzar, Voorhamstraat 41;tel.312907;
postgiro 3426901
Ledenadministr.: Mevr.S.Brandhorst-Sonneveld, Voorweg 182;
tel.517047

Archeologische Werkgroep Zoetermeer (AWZ)

Voorzitter: G.C.Dullaart, Savelsbos 14; tel.517860
Secretaris: Mevr.K.Moesker, Kersengarde 1;tel.312047
Penningmeester: D.v.d.Kolk, Coornherthove 32; tel.212808

Redactie: Mevr.C.J.Moerman-v.Voorst, Irenelaan 15;
tel.163487
A.van Noort, Mauritsstraat 8; tel.163559

Contactpersonen overige werkgroepen

Familiewapens: C.A.L.v.Wieringen, Mauritsstraat 10;
tel.163764
Interviews oude
Zoetermeeders: A.van Noort, Mauritsstraat 8; tel.163559
Archief-onderz.: R.Grootveld, Redelaan 54; tel.419012

TEN GELEIDE

Het jaar 1987 is voorbij en het nieuwe jaar 1988 is al weer enige weken oud. Het bestuur van het Historisch Genootschap Oud Soetermeer wenst alle leden een gezond en een gezegend 1988.

In het jaar 1987 waren er belangrijke gebeurtenissen voor het Historisch Genootschap. Op de eerste plaats de opening van het museum 't Oude Huis op 28 februari en de Monumentendag op 12 september. Vooral de ingebruikneming van het museum is belangrijk in verband met de historie van Zoetermeer. Dit is bereikt tijdens het voorzitterschap van de heer H.J. Oskam. Het is mede tot stand gekomen door medewerking van het gemeentebestuur van Zoetermeer en het bestuur van het Historisch Genootschap is daar het gemeentebestuur erkentelijk voor. Over de financiële kant van het museum heeft het bestuur nog zorgen. Hopelijk wordt dit probleem in 1988 opgelost.

Voor de leden van de vereniging zijn in 1988 vier lezingen gepland. Bij voldoende animo worden twee excursies georganiseerd. Zie voor de activiteiten de na dit stuk volgende kalender.

Het streven van het bestuur is er op gericht om meer bijeenkomsten te organiseren, in kleiner of groter verband, om de historie van Zoetermeer uit te dragen en op deze wijze meer belangstelling te wekken voor het verleden van onze gemeente.

In het afgelopen jaar zijn door leden en niet-leden gebruiksvoorwerpen, oude tijdschriften, kranten en foto's aangeboden. Daarvoor onze hartelijke dank. Indien u in het bezit bent van bovengenoemde stukken en u wilt deze in bruikleen geven of afstaan, dan zijn ze van harte welkom. De Archeologische Werkgroep Zoetermeer (A.W.Z.) is actief binnen het Historisch Genootschap en er wordt belangrijk werk verricht. Op 9 april a.s. wordt er een tentoonstelling ingericht over Palenstein en de A.W.Z. is al enige weken bezig met de voorbereiding hiervan.

Het jaar 1988 is uitgeroepen tot Nederland Museumland. De komende weken zal hieraan in dag- en weekbladen aandacht worden besteed. De Stichting Nederland Museumland heeft een speciaal museum-routeboekje samengesteld, dat ter inzage ligt in museum 't Oude Huis.

Uit het bovenstaande blijkt, dat 1988 een belangrijk jaar gaat worden voor het Historisch Genootschap Oud Soetermeer. Het bestuur is zich ervan bewust, dat het financiële overleg met de Wethouder voor Cultuur, mevrouw Latenstein van Voorst, belangrijk is en verwacht dat dit gesprek positief zal verlopen.

Nogmaals een goed en gezegend 1988 toegewenst!

C.A.L. van Wieringen,
voorzitter.

CONTRIBUTIE

Bij dit nummer van 't Seghen Waert treft u twee acceptgirokaarten aan. De ene is voor de contributie voor 1988, minimaal f. 20,-- (meer mag ook), de andere is voor een vrijwillige bijdrage ten behoeve van de Archeologische Werkgroep; dit bedrag bepaalt u zelf. Jeugdleden (tot en met 17 jaar) kunnen volstaan met minimaal de halve contributie. Wij verzoeken u vriendelijk de contributie vóór 1 april a.s. over te maken. Vanwege de afwijzing van ons subsidieverzoek aan de gemeente is Oud Soetermeer dit jaar erg krap bij kas, dus u zult begrijpen, dat iedere gulden zeer hard nodig is! Helpt u allemaal mee om het hoofd van de vereniging dit jaar boven water te houden? Alvast bedankt! Het bestuur.

LEDENBESTAND

Het afgelopen kwartaal mochten we slechts 12 nieuwe leden verwelkomen, terwijl daar door overlijden, verhuizingen en 'bedankjes' 26 afschrijvingen tegenover staan. Helaas - voor het eerst sinds jaren - een netto vermindering van 15 leden, zodat onze vereniging per 1 januari 1988 425 leden telt. We hopen in het volgende nummer een positiever geluid te kunnen laten horen, dus ...

LEDEN: WERFT LEDEN !!

De nieuwe leden zijn:

1. Martin Baerveldt, Koerberg 1 (jeugdlid)
2. P. Burger, Stationsstraat 216

3. P.W.Crul, Beatrixstraat 17
  4. Mevr.H.H.de Haas, Dunantstraat 347
  5. C.Herbert, Stationsstraat 214
  6. C.Huisman, Karpersloot 44
  7. Mevr.Koot-Hendrikse, Schoutenhoek 231
  8. L.J.Leipoldt, Koerberg 3
  9. Mevr.A.J.van der Linde-Damen, Margrietstraat 1
  10. P.H.van der Marel, Bernhardstraat 15
  11. H.Seegers, Kadelaan 135
  12. Jeroen Smits, Valenberg 78 (jeugdlid)
- Allen zijn woonachtig in Zoetermeer.

IN MEMORIAM

De groep 'leden-van-het-eerste-uur' wordt steeds kleiner, begrijpelijk als een vereniging bijna dertig jaar bestaat. Ook de afgelopen maanden verloren we door overlijden vier leden:

A.P.C. Havelaar, mevrouw A. Nieuwenhuijsen-Boon, L. van der Spek en C. Lampert. We wensen de achtergeblevenen de nodige kracht toe om dit verlies te dragen en ... te verwerken.

MUSEUMJAARKAART voor 1988

Sinds kort is de museumjaarkaart voor 1988 weer te verkrijgen. Met deze kaart kan iedereen gratis een jaar lang meer dan 350 musea in Nederland bezoeken. Men hoeft voor de kaart geen groot bedrag neer te tellen. Hij kost voor jongeren t/m 25 jaar f. 12,50, voor volwassenen f. 25,-- en voor 65-plussers f. 17,50. Vanwege de steeds oplopende toegangsprijzen voor de musea is de aanschaf van de kaart zeker aan te bevelen. Wellicht een idee voor een verjaarscadeau?

In Zoetermeer zijn de museumjaarkaarten alleen verkrijgbaar in 't Oude Huis, dat geopend is op zaterdag en zondag van 13.00 tot 16.00 uur. Wanneer u hem daar aanschaf, steunt u ook het Historisch Genootschap nog een beetje: de deelnemende organisaties krijgen namelijk een kleine vergoeding voor elke verkochte kaart.

KORTING VOOR LEDEN

Goed nieuws voor de leden van Oud Soetermeer: het bestuur heeft besloten, dat de leden van de vereniging met ingang van januari 1988 korting kunnen krijgen op de prijs van de meeste door de vereniging verkochte zaken. U kon natuurlijk altijd al gratis ons museum bezoeken, maar nu kunt u ook boekjes, prenten en andere zaken voordeliger aanschaffen. Sommige artikelen kunnen niet goedkoper worden gemaakt, omdat we ze voor anderen verkopen. Er blijft echter nog genoeg over dat de moeite waard is. In het museum zijn de juiste prijzen van alle artikelen bekend; voor leden kan de korting oplopen tot 25%. Als u niet naar het museum kunt komen, of toevallig op zaterdag of zondag geen tijd heeft, belt u dan even met mevrouw A. van Vulpen, tel. 164872, zodat er iets kan worden geregeld.

ACTIVITEITENKALENDER 1988

Hieronder treft u een overzicht aan van de activiteiten, die u dit jaar kunt verwachten.

- Verschijning van 't Seghen Waert: eind januari, eind maart, eind juni en eind september.
- 6 januari, 20.00 u 't Oude Huis: werkgroep Interviews
- 13 januari, 20.00 u 't Oude Huis: start cursus Oud Schrift (deze cursus is volgeboekt).
- 17 februari, 20,00 u Morgenster: lezing Heraldiek.
- 2 maart, 20.00 u 't Oude Huis: Botine Koopmans leidt belangstellenden rond over de tentoonstelling 'Zoetermeer Monumentaal'.
- 19 maart: VARA-manifestatie in Meerzicht, waar Oud Soetermeer met een stand aanwezig is.
- 9 april: Museum-weekend. Opening tentoonstelling Palenstein. Open huis.
- 10 april: Open huis.
- 13 april, 20.00 u Morgenster: ledenvergadering en een lezing over Gouda. Agenda in het volgende nummer.
- 22 april t/m 1 mei: Oud Soetermeer neemt deel aan de presentatie van de Zuidhollandse musea in de Grote Kerk in Den Haag.

- 7 t/m 15 mei: AWZ werkt mee aan de expositie van de Archeologische Werkgroep Nederland in Den Haag.
- 11 juni: excursie naar Brugge in het kader van NCRV-Kerkepad.
- 6 en 13 augustus: NCRV-Kerkepad in Zoetermeer en omstreken. 't Oude Huis is de hele dag open.
- in augustus een lezing; nog geen gegevens.
- in september Landelijke Monumentendag en opening tentoonstelling 'Meerzicht' in 't Oude Huis.
- in september nog een excursie.
- in oktober een ledenvergadering.

Dit overzicht dient een tweeledig doel: de leden beter te informeren en meer te bieden voor hun contributie; hen, die nog geen lid zijn, te bewegen het te worden. Noteert u vast de verschillende data in uw agenda!

BEZORGING KWARTAALBLAD

Door verhuizing zijn we de bezorger, die de Stationsstraat voor zijn rekening nam, kwijtgeraakt. Het betreft dus het vier maal per jaar bezorgen van ruim 20 exemplaren van 't Seghen Waert, alleen in de Stationsstraat. Wie belt mij even? A.van Noort, tel. 163559.

AFSCHEID VAN T. SCHMIDT

Helaas moeten we door verhuizing van Theo Schmidt, ons bestuurs- en redactielid, afscheid van hem nemen. Hoewel hier in de bestuursvergadering van december reeds aandacht aan is geschonken, willen we er hier als redactie nog even op terugkomen. Theo heeft in 1982 het initiatief genomen tot uitgave van een kwartaalblad en hij was van het eerste nummer af mede-redacteur. Elk kwartaal zorgde hij voor een bijdrage, klein of groot, maar meestal klein en groot. Daarnaast heeft hij veel werk verzet voor A.W.Z., maar bovenal voor de eerste inrichting van het museum. Bedankt Theo voor je inzet en je enthousiasme.

RECTIFICATIES

In de lijst van nieuwe leden in het kwartaalbericht van oktober 1987 (blz. 4) zijn enkele onjuistheden geslopen: nr.9 A.van Duffelen moet zijn A.van Puffelen; nr.17 J.C.Kalisvaart woont in Nieuwerkerk aan den IJssel; nr.27 J.Rodenburg woont in Leiden.

Ook het artikel over 't Oude Huis (blz. 5 en 6) behoeft enkele verbeteringen:

a. de derde zin moet luiden: "Hij had daar van 1940 tot 1967 een tandartsenpraktijk, eerst alleen, later samen met zijn vrouw";

b. de derde zin (blz. 6) moet luiden: "De aannemer was Van Os, de grootvader van de bij vele Zoetermeeders bekende mevrouw N. Knol-Van Os".

HERALDIEK , lezing 17 februari a.s.

De laatste jaren staat het onderzoek naar de voorouders, populair stamboomonderzoek genaamd, sterk in de belangstelling. Ook ondergetekende is hier min of meer aan verslaafd.

In dat kader wordt ook vaak getracht om het al dan niet bestaan van een familiewapen te achterhalen. Met name in de Verenigde Staten is het zoeken naar een familiewapen een zeer lucratieve business geworden voor al dan niet bonafide bureautjes.

Heraldiek is in feite echter veel meer omvattend dan familiewapens alleen. Ook waterschappen, verenigingen, plaatsen, provincies, gemeenten en landen hebben wapens.

Heraldiek komt van oorsprong uit de riddertijd. De deelnemers aan toernooien voerden op hun schilden symbolen om zich zodoende van elkander te kunnen onderscheiden. De zogenaamde wapenherauten hielden toezicht op de gevoerde wapens, zodat niet iemand ongepast gebruik kon maken van andermans wapen. In het begin is het voeren van een familiewapen voorbehouden aan de adel. Pas tegen het einde van de middeleeuwen, als de burgerij in opkomst is, gaan leden van de notabelen eveneens familiewapens voeren om daarmee officiële stukken te kunnen zegelen (ondertekenen). We

kunnen stellen, dat eind zestiende eeuw het algemeen gebruik van wapens in onbruik is geraakt. Familiewapens, die daarna in gebruik komen, zijn - met uitzondering van 'nieuwe adel' - vaak zogenaamde "sprekende wapens". Dit zijn wapens die te maken hebben met bijvoorbeeld het beroep of de woon- of werkplaats van betrokkene. Jan de Schipper ging b.v. een wapen voeren met een schip, de eigenaar van de herberg De Vergulde Kip ging een wapen met een vergulde kip voeren, etc. etc.

Het bestuur is er van overtuigd, dat er onder de leden van de vereniging genoeg interesse is in dit onderwerp en het heeft dan ook besloten om op 17 februari a.s, 20.00 uur in De Morgensterkerk, Nassaulaan een lezing over dit onderwerp te organiseren. Tot slot verzoekt het bestuur een ieder die in zijn familie weet van het bestaan van een familiewapen en/of een stamboom dit te melden aan de voorzitter van de Werkgroep Familiewapens, de heer Van Wieringen, tel.163764. De werkgroep heeft zich tot doel gesteld de betreffende informatie over Zoetermeerse burgers te inventariseren en de betrokkenen eventueel te adviseren hoe met hun onderzoek verder te gaan.

Namens de werkgroep,

A.H. Bos

RONDLEIDING ZOETERMEER MONUMENTAAL

Onder de titel **Zoetermeer Monumentaal** is al enkele maanden een tentoonstelling ingericht, gewijd aan de Zoetermeerse monumenten. Omdat o.a. door de suppoosten al meermalen is verzocht om wat meer achtergrondinformatie zal op woensdag 2 maart om 20.00 uur Botine Koopmans, mede-auteur van het boekje 'De Oude Kerk te Zoetermeer', een nadere toelichting geven op het tentoongestelde materiaal. Deze toelichting is bestemd voor die leden, die iets meer over onze monumenten willen weten.

Het rechterlijk archief van Zoetermeer, dat loopt van 1588 tot 1811 en bestaat uit diverse delen, levert ons een schat aan gegevens. De volontaire jurisdictie levert ons middels schepenakten registers vol transporten, hypotheken, cavelbrieven, schuldbrieven, uitkopen, accoorden, borgtochten, testamenten, admissiën tot verkoop van zeep en zout, huurcedullen etc.

Uit dit rijke arsenaal heb ik een viertal veel voorkomende titels gekozen. Hieruit tracht ik - na uiteraard soms moeizame transcriptie - in de komende nummers van ons kwartaalblad een naar ik hoop verantwoorde en voldoende interessante bespreking van deze overeenkomsten te geven. Een van de oudst nog voorhanden zijnde inventarisnummers uit genoemd archief is het incomplete, defecte en door vocht aangetaste deel 32. Het begint met de letter D, hetgeen er op wijst, dat er daarvoor drie eerdere delen geweest moeten zijn. Uit de erin aanwezige protocollen van transporten, hypotheekakten etc. van 1589-1591 koos ik de 'Uytcoop tussen Cornelis Symonsz Jongewols ende syn weeskinders voochden'. Onder een uitkoop verstond men het behouden van een boedel, door deelgenoten uit te kopen (Verdam, p.630).

Bij genoemde overeenkomst zijn op 20 september 1589 te Zoetermeer de volgende personen aanwezig:

Namens ambacht/gerecht

1. Claes Jacobsz, schout van Zoetermeer
2. Cornelis Cornelisz Fop, schepen te Zoetermeer
3. Adriaen Pietersz, schepen te Zoetermeer

Als partijen aan de ene zijde

4. Cornelis Symonsz Jongewols, boe(de)lhouder en weduwnaar van Neeltgen Alewijnsdr

Als partijen aan de andere zijde

5. Jan Pieters uit 'Niewerkerck op d'IJsel', zwager van Neeltgen.
6. Gerrit Adriaensz, 'wonende op te nieuwe veen in Nootdorp'.

Deze beiden als voogden van het nagelaten weeskind,

Alewijn Lenertsz van Lenert Pietersz en Neeltgen Alewijnzdr (de laatsten gekwalificeerd als 'beyde saliger').

7. Joost Alewijnz, broer van Neeltgen, voogd
8. Claes Pieter Huybrechtsz, voogd. Deze beiden als toezienende ('bestorven') voogden van de door Neeltgen achtergelaten kinderen van haar en Cornelis, namelijk Maertgen plm 12, Pleuntgen plm 9, Cornelis plm 7, Gerrit plm 5 jaar en Jan plm 8 weken oud. Op hún beurt waren deze halfwezen weer vertegenwoordigd door hun vader, de boedelhouder.
9. Cornelis Mees Kaet, weesmeester van Zoetermeer en Zegwaard.
10. Jan Alewijnz, scheepmaker en eveneens weesmeester als boven.

De personen, genummerd 4 en 5/10, verklaren dat zij op deze dag een deugdelijk akkoord sluiten door tussenkomst van Jan Pietersz Sarene en Lenert Dickman. Deze laatsten zijn als bureu voor deze zaak opgeroepen ('overgeropen nopende de boelscheijdinge') na de dood van Neeltgen, die zeer waarschijnlijk in het kraambed stierf. De vermelde voogden 5/6 en de weesmeesters 9/10 zullen zorgdragen voor alle inkomsten in en uitgaven ten laste van de boedel, nu zij zich een voldoende inzicht in de staat daarvan hebben verschaft.

Tenzij met nadrukkelijke testamentaire uitsluiting, bemoeide de weeskamer zich in zo'n geval met de boedel en was een boedelbeschrijving verplicht (Gehlen, p.45).

Cornelis Symonsz belooft op deze dag het voorkind uit een eerder huwelijk van zijn overleden vrouw en daarnaast zijn eigen kinderen uit te kopen uit de boedel, die voor hem als langstlevende partner blijft. Aan een boedelhouder was de bewaking van de boedel toevertrouwd. Hij bleef in het bezit ervan, totdat deze boedel, van onroerende goederen, onder de erfgenamen was verdeeld.

Cornelis zal het voorkind en de vijf halfwezen opvoeden en onderhouden tot hun achttiende jaar. Daarna zorgt hij ervoor, dat ze netjes gekleed, direkt onder hun vrienden kunnen komen. Als bpoedelhouder belooft hij namelijk bij de uitkoop 'de voorsz weeskinderen alsoock het voorkint t'onderhouden en op te voeden in eten, drincken, kleden, reden, schoenen, wolle ende linden ende alle ander alimen-

tatie, opvoedinge ende onderhoud soe wel in sieckte als gesontheyt, voorts te leren te stieren ende t'onderwysen van t quade te straffen ende int goede te onderrechten alles gelijk een goede vader schuldich is ende behoort te doen' etc. 'Sulx opgebracht wesende (d.w.z. als zij 18 jaar oud zijn) sal Cornelis elcke weeskint eerlik kleden ende dat nae synen staet da se met ene onder haer vriden mogen comen met werckdaechse ende sondaechse klederen'. Hij betaalt voor elk van de halfwezen 24 gulden, 'tot XL groten vlaems 't stuck' 's jaars uit hun moeders erfenis. De historicus Van Deursen noemt een 'konkreet' geval van een vader, die in een klucht van Louris Jansz uit 1583 voor elk van zijn kinderen 24 gulden per jaar vraagt. Van Deursen vindt dit bedrag bescheiden, want hij heeft gekonstateerd, dat de prijzen in de jaren tachtig omhoog gingen (Het Kopergeld I, p.17). Door enig bezit was het onderhoud van een kind in het jaar 1589 waarschijnlijk toch wel mogelijk voor genoemde 24 gulden.

Apart wordt vermeld, dat Cornelis aan het voorkind Alewijn Lenertsz op diens 19e jaar diens erfenis van moederszijde uitkeert.

Cornelis houdt aan zich alles wat in de boedel zit, met name het woninkje, de barg, de schuren, het gewas, de jonge aanplant en de stukken land van twee morgen 'by den hoop sonder maet', welke laatste zoveel wil zeggen als naar schatting.

Tot zekerheid voor de nakoming van zijn verplichtingen verbindt hij speciaal bovengenoemd bezit, nog een morgen grasland in Bovenwech en verder in het algemeen al zijn goederen, penningen en toekomstige roerende en onroerende goederen. De eventueel noodzakelijke keuze daarvan te bepalen in overeenstemming met het vigerende weeskinderrecht.

Daar de kadastrale boekhouding nog ruim twee eeuwen op zich laat wachten, wordt hier de toenmalige ligging en belending uitgebreid weergegeven:

Genoemde boerderij, opstallen en ca twee morgen land tussen de Groenewechse Watering en het land van Evert, schout van Voorburg. Het geheel belend in het Noordwesten door Adriaen Jacobsz en zijn ingelanden, d.w.z. de overige landbezitters in de direkte omgeving. Het werd in het Zuidoosten belend door Adriaen Dircqs met ingelanden.

De apart vermelde morgen weiland lag 'bovewech int West-eijnde'. Het laatst vermelde land was gesitueerd tussen de Groenewechse Watering en dat van buurman Lenert Dirckman(s), welke laatste er in het Noordwesten en Zuidoosten aan grensde.

Kennelijk waren hier tussen de veenplassen in 1589 nog diverse stukken niet afgegraven land in de later zogeheten Driemanspolder. Deze zou zo'n tachtig jaar later worden drooggelegd.

Bovengenoemde grondstukken lagen in het westelijk deel van Bovenwech, het zogenaamde 'Westeynde'. Bovenwech was dat gedeelte in het gebied van de huidige Driemanspolder, dat toen lag tussen de Groenewechse Watering en de landscheiding. We zouden nu zeggen: het gebied, noordelijk van de rijksweg naar Den Haag. De Groenewech lag tussen de Groenewechse Watering en de landscheiding. Groenewech en watering verdwenen met de drooglegging (Hoefnagel, p.108). De naam van Lenert Dirckman kwam - evenals die van genoemde schout Claes Jacobsz - voor op het nu verdwenen zwarte bord met witte letters in de Oude Kerk. Dat werd daar - zoals bekend - in 1590 geplaatst na een vermoedelijke restauratie van het gebouw. De kerk zou door de strijd tegen de Spanjaarden zwaar beschadigd zijn geweest (Bakker en Van Ollefen VII, Zoeterm. en Zegw., p.13). Lenert heet op het bord Leenaert Dirrick.

In verband met de bewijskracht wordt de uitkoopbrief, in de vorm van een oorkonde, voorzien van een groen lakzegel van de schout, dat aan een lint eronder komt te hangen.

De overeenkomst wordt door de schepenen 'tot meerder kennis int protocol onderteykent'. Protocolleren, d.w.z. inschrijving in het gerecht, deed men in verband met de werking tegenover derden (Gehlen, p.32). Beide schepenen 'ondertekenen' de oorkonde met een kruis of kruisvariant als handmerk.

Bronnen: R.A.Zoetermeer (A.R.A.) inv.32 p.26 t/m 27 v
J.Verdam, Middelned. Handwoordenboek
Prof.Dr.A.Th.van Deursen, Het kopergeld van de Gouden Eeuw, Van Gorcum, Assen 1981
R.Bakker en L.van Ollefen, De Nederl.Stad- en Dorpbescrijver, 1799

Dr.A.Fl.Gehlen, Notar.akten uit de 17e en 18e Eeuw, De Walburg Pers, Zutphen 1986. Met dank aan Ronald Grootveld!

P. van Waaij

ZOETERMEER IN VROEGER EEUWEN (2)

Afgezien van de genoemde kleistroken en -eilandjes en de geestgronden aan de landzijde van de duinen was vrijwel heel West-Nederland een enorm bos- en veengebied, waaraan overigens nog heel wat plaatsnamen herinneren. De kleistroken langs de Oude Rijn - om ons maar tot onze omgeving te beperken - lagen iets hoger dan de daaraan grenzende veengebieden. Vandaar dat we zowel ten noorden als ten zuiden van die rivier grote wouden aantreffen, waaraan nog namen als Jacobswoude, Esselijkerwoude (beide ten noorden van de rivier en inmiddels verdwenen), Zoeterwoude en Hazerswoude herinneren. In die wouden groeiden vooral elzen, berken en - op de rand van klei en veen - eiken. Zo'n bosgebied ging dan op de lager gelegen veengronden over in moerassig land, begroeid met riet, zegge (terug te vinden in Zegwaard), andere veenplanten en kreupelhout. Aan deze moerasgebieden herinneren - naast het al genoemde Zegwaard - plaatsen als Moerkapelle en Moordrecht.

Die veengebieden waren in de vroege middeleeuwen vrijwel ontoegankelijk. Op oude kaarten en in oude documenten uit die tijd komen we dan ook namen tegen als 'die Wildernisse, 't barre woud en de wilde venen'. Die laatste naam komt nog voor in Moerkapelle: links van de Onderweg, die deze plaats verbindt met Waddinxveen.

2. De eerste bewoners

In 1981 vierde Zoetermeer - op zeer bescheiden wijze overigens - zijn 700-jarig bestaan; 700 jaar, omdat Zoetermeer voor het eerst als naam voorkwam in een document uit 1281 betreffende de verkoop door graaf Floris V van de leenrechten op o.a. de onontgonnen venen in 'Segwaerde', 'Soetermere' en 'Benthusen' aan Diederik van Teilingen. Bovengenoemde plaatsen bestonden toen dus al. Maar dan rijzen meteen de volgende vragen:

- a. Hoe lang waren ze al bewoond? en
b. Waar kwamen die bewoners vandaan?

Om met de eerste vraag te beginnen. Misschien moeten we terug naar de eerste eeuwen van onze jaartelling! Bij een zogenaamde 'Landesaufnahme', heel populair gezegd over het land lopen en kijken wat er ligt aan scherven enz., door leden van de A.W.Z. werden langs de Leidsewallen, richting Noord Aa, o.a. scherven uit de Romeinse tijd gevonden. Blijft de vraag: lagen ze er al van die tijd af of betreft het hier vondsten op van elders aangevoerde of uit de Leidsewallenwetering afkomstige grond? Een van de leden van A.W.Z. is van mening, dat het voor hem voor 90% zeker is, dat die scherven hier al ca 2000 jaar liggen. Hij zou door archiefonderzoek trachten tot 100% zekerheid te komen. Tja, A.W.Z. spit niet alleen in de grond, maar ook in oude archieven.

Afgezien van deze eventuele bewoning in de Romeinse tijd is het wel zeker, dat de eerste 'Zoetermeerders' zich hier in de 11e eeuw vestigden, en wel aan de oever van het Zoetermeerse meer, de huidige Meerpolder 1).

3. Naamsverklaring

Het is hier het juiste moment om iets over de naam 'Zoetermeer' te vermelden. Het meer was er eeuwen eerder dan de plaats. Wat nu Meerpolder heet (voor nieuwe bewoners: het geheel door een ringdijk omgeven, haast cirkelvormige, poldergebied tussen Zoetermeer en Stompwijk) was eertijds een natuurlijk meer, dus niet - zoals men vroeger meende - ontstaan door vervening, zoals b.v. de Nieuwkoopse plas-sen. Van dat meer liep een stroompje, de Sute = Zwet(t)e = huidige Weipoortse Vliet, naar de Oude Rijn. Vandaar de naam Suetermeer. Langzamerhand ging de naam van het meer over in de naam van de plaats. Toen men het verband tussen meer en plaatsnaam niet meer ondferkende, kreeg het meer de naam Zoetermeerse Meer, tot de inpoldering in het begin van de 17e eeuw.

Tenslotte nog iets over de naam Noord Aa. Zo'n naam veronderstelt het bestaan van een Zuid-Aa. Denk aan Noord en Zuid-Holland, Noord en Zuid-Beveland, Oost- en Westvoorne (laatstgenoemde al eeuwen geleden door de Noordzee verzwolgen). Inderdaad is in een oud document in een van de

Leidse archieven sprake van een Zuid-Aa, zij het dan anders gespeld 2). De door mij wel eens gehoorde veronderstelling, dat de naam Zoetermeer, via Suetermere afkomstig zou zijn van 'Zuid-Aa-er-meer' lijkt mij wat al te gewaagd. Dit zou dan afhangen van de betekenis van 'suet': zoet of zuid. Welke neerlandicus of historicus weet hier het antwoord op?

- 1) In een van de volgende afleveringen komen we hier uitgebreid op terug.
- 2) Dit werd mij meegedeeld door onze secretaris/archivaris, Ronald Grootveld

(wordt vervolgd)

ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP ZOETERMEER

Hoewel er in ons kwartaalblad de laatste tijd niet veel nieuws heeft gestaan over de A.W.Z. wil dat niet zeggen, dat de werkgroep heeft stilgezeten. Integendeel ! Door verschillende AWZ-leden is bijvoorbeeld hard meegewerkt aan de inrichting van 't Oude Huis.

Gegraven werd er aan de Leidsewallenwetering. De Hoorn-sloot werd nog wat verder uitgegraven, waarbij honderden vondsten werden gedaan. Tegenover de verdwenen Tweede Weg werd een op een werf staand stenen huis opgegraven. De op-hoging van deze werf is, blijkens gevonden scherven, in de vijftiende eeuw begonnen. Het huis zelf is in meer fasen gebouwd: de eerste fase dateert uit de zestiende eeuw.

In de Dorpsstraat 108 wordt niet meer gegraven, maar het afwerken van dit project slokt heel wat tijd op. De voorbereidingen voor een tentoonstelling over Palenstein en zijn bewoners zijn inmiddels in een gevorderd stadium, zodat we de opening van deze tentoonstelling in april kunnen verwachten. Dan zal ook de lang verwachte publikatie over Palenstein het licht zien, die dan tevens dienst doet als handleiding bij de tentoonstelling.

Ook worden voorbereidingen getroffen voor deelneming aan een grootscheepse tentoonstellings-manifestatie in mei 1988 op Het Plein in Den Haag: 'Terugblikken'. De AWZ

heeft als onderwerp gekozen: de veenontginning en haar belang voor de energie-voorziening van een middeleeuwse woongemeenschap.

Het laboratorium verricht voor al deze projecten uitstekend werk. Wel zoeken wij nog iemand die hout-onderzoek wil doen. Dat is onderzoek naar het hout, dat bij opgravingen e.d. is gevonden en waarvan o.a. moet worden vastgesteld welke houtsoort het is. Heeft u hiervoor interesse, meldt u zich dan a.u.b. aan. Wij helpen u wel op weg.

Op de laatstgehouden ledenvergadering heeft u kunnen horen hoe zorgelijk de financiële toestand van het Historisch Genootschap is. Ook het werk van de AWZ staat of valt met de financiën. Gelukkig heeft u ons vorig jaar met uw donaties weer fantastisch geholpen, maar wij zouden ook dit jaar weer graag een dringend beroep op uw vrijgevigheid willen doen. Dit jaar staan wij voor extra hoge kosten door de twee te houden tentoonstellingen, de publikatie en door de onverwachte tegenslag dat onze motorpomp het heeft begeven. Indien iemand een pomp met korting kan krijgen, zou hij/zij dan met ondergetekende contact willen opnemen?

Behalve op uw financiële hulp en eventueel technische hulp zouden wij ook nog een beroep willen doen op uw kennis. Voor de tentoonstelling over Palenstein zoeken wij nog foto's, documenten, verhalen e.d. over de periode dat de fabriek van Brinkers in de Dorpsstraat stond. Weet u iets? Heeft u iets? Ook dan gaarne zo spoedig mogelijk contact met mij. Bij voorbaat voor al uw medewerking onze hartelijke dank.

G.C. Dullaart

ZOETERMEER IN OUDE ANSICHTEN

Misschien bent u in het bezit van het bij de Europese Bibliotheek uitgegeven boekje 'Zoetermeer in oude ansichten'. We kunnen u nu mededelen, dat hier een vervolg op komt. Alle teksten en foto's moeten uiterlijk 1 maart bij de uitgever zijn ingeleverd, dus we mogen verwachten dat het boekje in de loop van dit jaar zal verschijnen.

Fred G. Meijer.

Gebruiksglas in de zestiende en zeventiende eeuw

Onder gebruiksglas verstaan we glaswerk dat wordt gebruikt voor het bewaren, schenken, consumeren en bewerken van (voornamelijk) vloeistoffen. Vensterglas hoort in deze categorie dus niet thuis, evenmin als voorwerpen die zuiver als pronkstuk of zelfs als kunstwerk worden gemaakt.

Hoewel in de Romeinse tijd al veel glaswerk werd gemaakt en gebruikt gaat de rechte lijn van de voorgeschiedenis van het zestiende eeuwse glaswerk in de Nederlanden terug tot het einde van de dertiende eeuw. In die tijd is er een levendige handel vanuit Italië met de Levant, met name met Syrië. Zowel het Syrische glaswerk als de produktietechnieken ervan werden door de Italianen geïmporteerd. Hiermee werd de basis gelegd voor de Venetiaanse glasindustrie. Vanuit Italië werd het glaswerk in Midden- en Noordeuropa verspreid. Op den duur begon men ook benoorden de Alpen en met name in Duitsland glaswerk te produceren. Dit Duitse glaswerk staat bekend als Waldglas. Het wordt gekenmerkt door een groene kleur en een vrij dikke wand. Later, in de zeventiende eeuw, werd dit groene glas ook elders geproduceerd. Het is dan moeilijk vast te stellen of een glas uit een Duits of, bijvoorbeeld, een Nederlands atelier afkomstig is. Als ooit voldoende resten van glasateliers, zogenaamde glashutten, archeologisch kunnen worden onderzocht, kan wellicht meer gezegd worden over plaatselijk- of regionaal typische produkten.

Naast de genoemde hoofdgroep van het groene waldglas is in de zestiende- en zeventiende eeuw het Venetiaanse glas van belang. Dit werd op den duur ook ver buiten Italië gemaakt, ondermeer in Nederlandse ateliers. Aan het eind van de zes-

meerzicht & van maanen

BOVAG - VAMOR VERKEERSSCHOOL

EDISONSTRAAT 81 - ZOETERMEER - TEL. 079 - 31.21.00 *

**VERHUUR VAN BEDRIJFSWAGENS
PERSONENAUTO'S EN
DOE-HET-ZELF VERHUISWAGENS**

AUTORIJLESSEN

Wij geven ook rijles voor motorfiets, vrachtauto, aanhangwagen en autobus.

de BRUIN
voor Betereschoenen

Dorpsstraat 83 — Tel. 16 33 29
Zoetermeer

tiende eeuw zijn Antwerpen en Luik belangrijke centra. De glasblazerijen staan dan vaak nog onder leiding van een Italiaanse meester. Het Venetiaans (achtige) glaswerk, vaak 'Façon de Venise' genoemd, is kleurloos, hard en dunwandig. Op de rijkere exemplaren zijn vaak versieringen in blauw glas aangebracht.

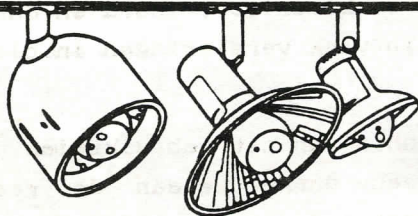
Veel van onze huidige kennis van het gebruiksglas uit de zestiende- en zeventiende eeuw danken we aan de resultaten van nauwkeurig archeologisch onderzoek van de Westeuropese binnensteden in de laatste vier à vijf decennia. Daarbij kwamen veel gebruiksvoorwerpen, waaronder glaswerk, aan het licht. Dankzij moderne lijmproducten en kunstharsen zijn we in staat gebroken en fragmentarisch teruggevonden glaswerk te lijmen en te restaureren, zodat herkenbare vormen kunnen worden gereconstrueerd.

Eveneens een belangrijke bron voor onze kennis zijn afbeeldingen van voorwerpen op schilderijen, tekeningen en grafiek uit de tijd zelf. Zo zien we op voorstellingen van alchemisten veelal grote hoeveelheden flessen, flesjes en destilleerkolven. Ook kwakzalvers en dorpsdoktoren, die meestal worden afgebeeld als bedriegers en charlatans, zijn vaak voorzien van een grote hoeveelheid glaswerk, voornamelijk flessen en flesjes in allerlei vormen en maten, die drankjes en smeersels zullen bevatten.

Het gebruik van glaswerk als drinkgerei is vele malen weergegeven. Ook in de nog overwegend religieuze voorstellingen uit de vijftiende en zestiende eeuw werd alledaags gebruiksglas afgebeeld. Vooral in de Hollandse zeventiende eeuwse genreschilderkunst is duidelijk te zien dat het gebruikte glas in zekere mate afhankelijk is van de sociale status van de gebruiker. In gewone boeren- en burgermilieus zien we overwegend eenvoudige, weinig versierde glazen, terwijl bij de

500m² verlichting in Zoetermeer

Vele mogelijkheden en toepassingen. Zowel in modern als klassiek!

Kortom een bezoek waard!

Interieurverzorging
Kleinmeubelen
Verlichting

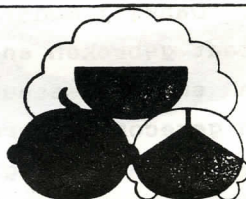
Zoetermeer:
Dorpsstraat 198
Telefoon 079-166488

2 SPECIAALZAKEN ONDER ÉÉN DAK

FAMILUX

FAMILUX

Huishoudspeciaalzaak

BABYHALLEN

Babyspeciaalzaak

ROOS - DORPSSTRAAT 156 - TELEFOON 163103

f o t o a t e l i e r

L I N T H O U T

Dorpsstraat 68 tel. 163084

rijkere bevolkingsgroep vaak één of meer versierde glazen 'à la façon de Venise' op tafel staan. Opvallend is dat de roemer kennelijk in alle lagen van de bevolking werd gebruikt. Dit type glas is ook steeds het beste in bodemvondsten vertegenwoordigd.

Het zeventiende eeuwse Hollandse stilleven is bij uitstek geschikt voor het bestuderen van diverse vormen van gebruiksglas omdat de voorwerpen meer dan in andere genres in 'close up' werden afgebeeld en dit, voor zover is na te gaan, met zeer grote accuratesse. Het is zelfs mogelijk gebleken aan de hand van deze stillevens een chronologie aan te brengen in de verschillende typen roemers.

In veel zeventiende eeuwse schilderijen is een zekere mate van symboliek aanwezig. Het afgebeelde glas draagt in een aantal gevallen bij tot die symboolwaarde. De breekbaarheid van glas maakt het bij uitstek geschikt om de eindigheid der dingen én die van het menselijk leven aan te duiden. Hiervan werd vaak dankbaar gebruik gemaakt in zogenaamde Vanitas (lat.: ijdelheid)-voorstellingen. Daarbij speelt de doorzichtigheid van het glas eveneens een rol. Een tot op de juiste maat gevuld glas kan als symbool dienen voor de matigheid (temperantia) en een eenvoudig, onversierd bierglas kan in vergelijkbare zin worden afgebeeld tegenover een hoogversierd Venetiaans glas: de (verwerpelijke) aardse luxe tegenover de door het geloof gepredikte eenvoud. In veel gevallen zal de schilder echter vooral de uitdaging hebben gevoeld van de picturale kwaliteiten van glas: de doorzichtigheid en bovenal de oneindige mogelijkheden van spiegelingen en reflecties in het glazen voorwerp en de inhoud daarvan.

AMERICAN CLEANING SERVICE

Voor beter kleding reinigen
en reparatie

Stationsstraat 3
Tel. 079-164114

van Oosterom
schoen & mode
dorpsstraat 107   en
telefoon 163029   comfort
zoetermeer

TAXIBEDRIJF *van der stik*

Taxi's voor alle ziekenfondsen

Ziekenvervoer ● Trouwauto's ● Rolstoelvervoer

 079 - 515151*

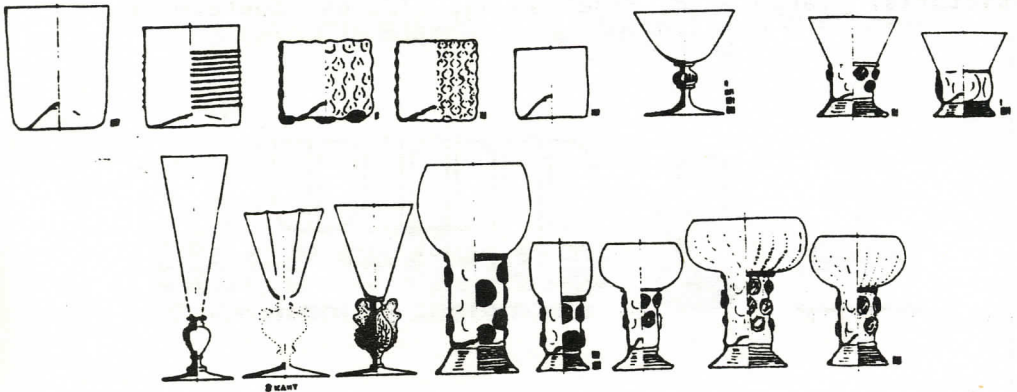
Kerkenbos 9

2715 RP Zoetermeer

I N H O U D

Dagelijks Bestuur, enz	blz. 1
Ten geleide.	blz. 2
Ledenbestand	blz. 3
In memoriam.	blz. 4
Museumjaarkaart voor 1988.	blz. 4
Korting voor leden	blz. 5
Activiteiten kalender 1988	blz. 5
Bezorging kwartaalblad	blz. 6
Afscheid Th.Schmidt.	blz. 6
Rectificaties.	blz. 7
Heraldiek.	blz. 7
Rondleiding Zoetermeer monumentaal	blz. 8
Uytcoop 1589	blz. 9
Zoetermeer in vroeger eeuwen (2)	blz. 13
Archeologische Werkgroep Zoetermeer.	blz. 15
Zoetermeer in oude ansichten	blz. 16
Gebruiksglas in de 16e en 17e eeuw	blz. 17
Aanmeldingsformulier nieuwe leden.	blz. 24
Inhoudsopgave.	blz. 23

Bij PAG.17 E.V.

A A N M E L D I N G S F O R M U L I E R

Ondergetekende geeft zich hierbij op als lid van de Vereniging Historisch Genootschap 'Oud Soetermeer'.

Naam:

Adres:

Postcode en woonplaats:

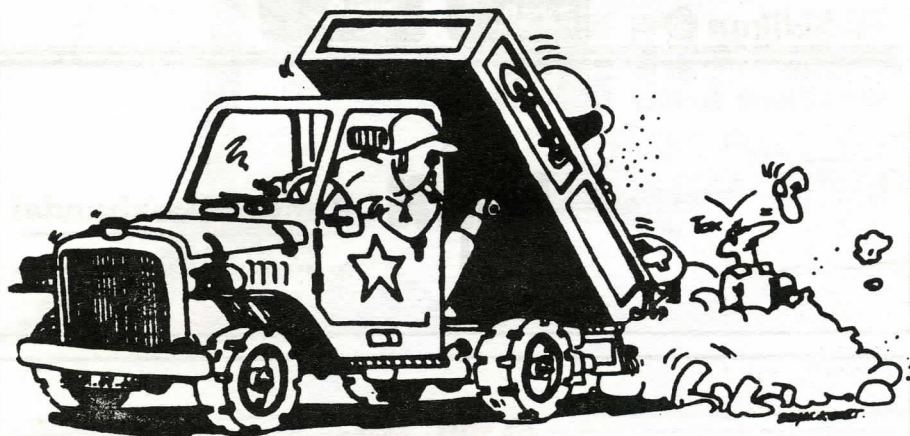
Telefoonnummer:

Geboortedatum (alleen voor jeugdleden 12 t/m 17 jr):

De contributie bedraagt minimaal f. 20,-- per jaar, terwijl een vrijwillige bijdrage voor AWZ (Archeologische Werkgroep Zoetermeer) zeer op prijs wordt gesteld.

Bovenstaand formulier kunt u sturen naar of inleveren bij de secretaris: R.Grootveld, Redelaan 54, 2725 GV Zoetermeer.

HET AVONTUUR BEGINT BIJ DE DUMP

- CAMPINGSPOORT
- SCHIETSPOORT
- WERKKLEDING
- CAMPINGGAS
- OVERLEVINGSSETS
- MESSEN
- LEGERKLEDING
- VRYETYDSKLEDING

dump
hervijnen
dorpsstraat 66 zoetermeer

079-
163551

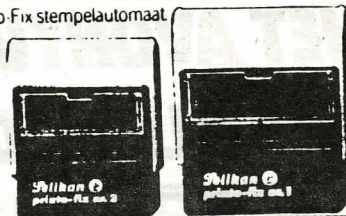
EEN NIEUWE NAAM ALS KADO

Origineel kado-idee van Pelikan, de Printo-Fix stempelautomaat

Klein genoeg voor uw binnenzak, groot genoeg voor duizenden haarscherpe afdrukken van uw naam.

In boeken, op enveloppen, brieven, etc. In eigen handschrift of andere letter naar keuze. Zo maakt u altijd een goede indruk.

Pelikan

De Printo-Fix stempelautomaat vindt u bij:

Kantoorboekhandel

Dorpsstraat 165 2712 AH Zoetermeer

KOOT

oud papier lompen en metalen

VLAMINGSTRAAT 30
ZOETERMEER tel. 079-164196

KOFFIEBAR DE OASE

AMERIKAWEG 1
TEL : 079 515298

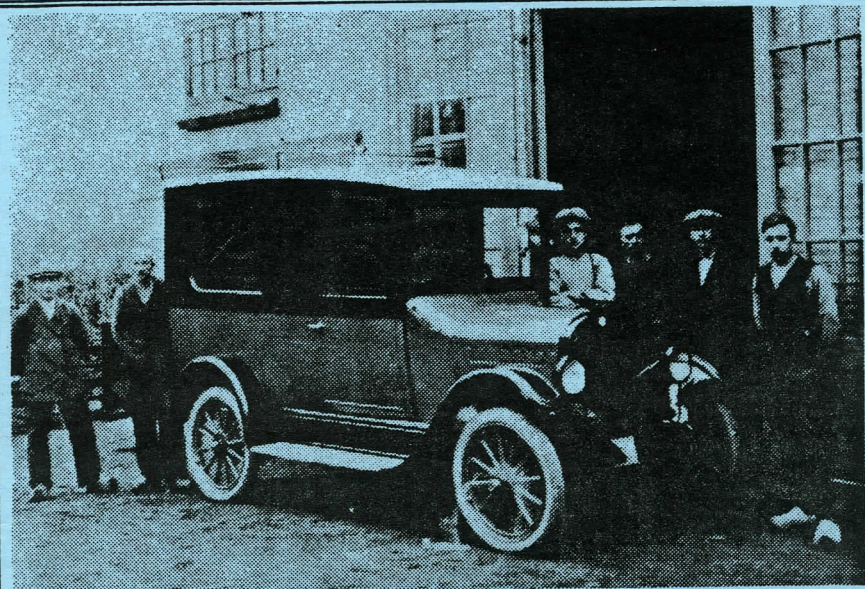
JONGERIUS

ambachtelijke bakkerij

dorpsstraat 67 (naast oude kerk)
zoetermeer tel. 16 30 73

winkelcentrum seghwaert (petuniatuin 3)
zoetermeer tel. 41 47 93

dorpsstraat 36, benthuizen
tel. 31 37 83

Lamboo, in 1918 gestart als wagenmakerij.
De foto toont één van de eerste bestel-
wagens (boter, kaas & eieren) gebouwd op
Chevrolet -1921-

B.V. Carrosseriefabriek Joost Lamboo

Fokkerstraat 9 2722NH Zoetermeer Tel.079-316400 Telex 33241

